

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת יתרו תשפ"ד (16)

ה' אחד, תורה אחת, וישראל אחד

הארון, שאין להניח את הכפורת עם הכרובים על הארון בזמן שהלוחות אינן נמצאות בתוכו. כיון שהכרובים הרי היו עשויים באופן של 'פניהם איש אל אחיו' וכמו שנים הלומדים ביחד את התורה הנמצאת מתחתם, ואין כל אפשרות להיות במצב זה בלי שהלוחות יהיו מתחתם, בתוך הארון. הדרך היחידה להגיע לדבקות של 'פניהם איש אל אחיו' היא ע"י התורה. מובן איפוא הדין המיוחד שנאמר בכרובים, שאפילו בזמן עשיית הארון אסור להניח את הכפורת על הארון לפני הנחת הלוחות, כיון שמצב זה, שבו אין תורה מתחתם, הוא סתירה לכל מהותם של הכרובים.

יש כאלו שחושבים ששייך אחדות בכלל ישראל בלי תורה, כל מיני סיסמאות של 'ביחד' ו'אחווה', ו'ערבות הדדית'. אמת הדבר, כי חז"ל אומרים שבזמן אחאב היו נוצחין במלחמות אפי' שהיו עובדים ע"ז, משום שלא הי' בהן דילטורין ולשה"ר, אבל מצד שני א"ר יוחנן מפני מה זכה אחאב למלכות כ"ב שנה מפני שכיבד את התורה שנתנה בכ"ב אותיות וכו', אין מציאות של אחדות בלי תורה, כי יסוד האחדות טמון בביטול העצמיות, וא"א להגיע לזה בלא תורה.

אבל גם כשיש תורה, חייבים להגיע לאחדות גם בשביל התורה עצמה. דברים אלו הינם היסוד של כלל ישראל, של 'אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'. קודש אבריק הוא אחד, תורה אחת, ועם ישראל אחד. גויים יש הרבה, אך רק על כלל ישראל נאמר שהם 'גוי אחד'. לכן, כשראה כשיעקב שהבנים מתאחדים הוא הבין שהעתיד של כלל ישראל יבוא ממנו. כל יסוד הכלל ישראל הוא באחדות שלו, ואם אין אחדות, אם יש פגם בבין אדם לחבירו, זהו מקור כל הצרות. וכן מצינו בילקוט שמות (רמז קסז) על משה רבינו ע"ה: 'היה משה מהרהר מה ראה הקב"ה לשעבד ישראל יותר מכל האומות, עד שבאו דתן ואבירם שעשו בו דלטוריא'. כשהגיעו דתן ואבירם ומסרו את מרע"ה לפרעה, או אז הבין מרע"ה מה מקור הצרות של כלל ישראל. נורא נוראות. דלטור הוא סם המות נורא, עד שדי בכך שיש שני דלטורים כדי להבין את כל הצרות והשעבוד של כלל ישראל במצרים. הסיבה לכך היא משום שכלל ישראל הם 'גוי אחד', וכיון שהם גוף אחד ממילא אפילו אם יש רק דלטור אחד זה כבר יכול לקלקל את הכל.

ויחן שם ישראל נגד הקר (י"ט, ב)

דרשו חז"ל ויחן שם, "כאיש אחד בלב אחד".

וכע"ז ביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל את דרשת חז"ל בסנהדרין ד"כ א' עה"פ "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל": "שקר החן זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי זה דורו של חזקיה, יראת ה' היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה ע"כ. האחדות שהיתה בקרב כלל ישראל בדורו של ר"י גרמה לדורו להיות 'היא תתהלל' יותר מהדורות של משה וחזקיה משום שדור זה היה השיא של ה'ויחן שם ישראל', כי כל אחד הרגיש את חברו כגופו, וכל אחד דאג לכסות גוף חבריו, שזהו דרגת 'ויחן ישראל' כגוף אחד.

גם בארון הברית, שבו היו מונחים הלוחות, מצינו בחינה זו. בפס' כתוב 'ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני הכרובים (שמות כה), ויש כאן שתי בחינות שהיו באופן עמידת הכרובים. הבחינה הראשונה היא 'ופניהם איש אל אחיו', והבחינה השנייה היא 'אל הכפורת יהיו פני הכרובים'. ולכאורה אינו מובן, האם היו פניהם זה כלפי זה, או שהיו פניהם אל הכפורת שהיתה מתחתם.

והנה בביאור הבחינה הראשונה של 'פניהם איש אל אחיו', כתב בעל הטורים שם: 'כמו שני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה'. ובביאור הבחינה השנייה של 'אל הכפורת יהיו פני הכרובים', כתב הנצי"ב: 'ללמדנו הדבטת הקב"ה וישראל יחד אל התורה שבארון, וזה מבואר דקוב"ה וישראל ואורייתא חד הוא'. מדברי בעה"ט והנצי"ב יש ללמוד שאופן עמידת הכרובים היה כמו שנים שלומדים ביחד ומביטים אל הספר הנמצא למטה מהם. והנה הכרובים היו עשויים בצורת זכר ונקבה, הזכר היה כנגד הקב"ה והנקבה כנגד ישראל. זהו שאומר הנצי"ב, שאופן עמידת הכרובים מרמז כביכול שהקב"ה וישראל עוסקים יחד בתורה, וזהו ביטוי לכך שקוב"ה ישראל ואורייתא חד הם.

בדברים אלו יש רמז מיוחד. כל הענין של 'ופניהם איש אל אחיו', כל הענין שכלל ישראל נחשבים מקושרים ומדובקים לקב"ה, הוא רק ע"י התורה. לכן היתה כאן בחינה משותפת של 'ופניהם איש אל אחיו' ו'אל הכפורת יהיו פני הכרובים'. על פי דברים אלו יש להבין את הדין המיוחד שנאמר בעשיית

קידושא דסידרא

ביבמות דמ"ט ב' מנשה הרג ישעי' כו' כי מטא להדי פומא נח נפש' משום דאמר ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב ע"כ. ורבים תמהו הרי ישעי' הנביא אמר כהנה וכהנה זרע מרעים

וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו וגו' ואמר אוי לי כי נדמיתי, פי איש טמא שפתים אנכי, ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב וגו' (הפטרת יתרו)

בנים משחיתים וגו' ובאמת רש"י שם תי' זה שכ' דקרינהו לישראל עם טמא שפתים מדעתו שלא צוה לו הקב"ה, ולא מחמת תוכחה, דכתב ואומר אוי לי כי נדמית עכ"ל. והנה א"צ שום הוספה לד' רש"י הק', אמנם ד"ת כפטיש יפוצץ סלע, ונראה עפ"י הגמ' סוף סוטה דמ"ט ב' אמר רבא בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו וכו' ואלא עלמא אמאי קא מקיים, אקדושה דסידרא ו'איהא שמיה רבא' דאגדתא. ובטור א"ח סי' קל"ב הביא שזקנים ונביאים הראשונים תקנוה, וכ' בשו"ע 'צריך לזיהר בו מאד לאומרו בכוונה', והעירני בני הג"ר אברהם ישעיהו שליט"א ע"ד רש"י שם: סדר קדושה שלא תקנוה אלא שיהו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מועט שאומר קריאתו ותרוממו והן כעוסקין בתורה, וכיון שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ ויש כאן שתים קדושת השם ותלמוד התורה - חביב הוא, וכן 'היא שמיה רבה מברך' שעונין אחר הגדה שהדרשן דורש ברבים, בכל שבת היו נוהגין כך ושם היו נקבצין כל העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאן תורה וקידוש השם עכ"ל רש"י, ומבואר שיש כאן כמה מעלות, א' קדושת השם, ב' תלמוד תורה, ג' שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ, ויש לדקדק ג"כ לשון רש"י שעל קידושא דסדרא כ' שיש כאן שתים קדושת השם ותלמוד תורה, כיון שאומרין קדושת השם בקריאתו ואח"כ ע"י התרגום מיקרי התלמוד תורה כיון שצריך להבין, ועל איש"ר דאגדתא כ' רש"י שיש כאן תורה וקידוש השם, דהיינו קודם יש תורה שהוא מה שהדרשן דורש ברבים ואח"כ 'היא שמו' רבא מברך' הוא קידוש השם.

ובילדותי בהלו נרו של מו"ר החזו"א זצ"ל עלי ראשי, שזכיתי ללון בחדרו כשנתיים ימים, והייתי רואה שהוא עומד באמירת

קדושא דסידרא, ופ"א הרהבתי עוז בנפשי ושאלתיהו אם הוא סובר שצריך לעמוד בקדושא דסידרא, וענה לי בזה"ל: "ח"ו איני סובר שצריך לעמוד בזה מצד הדין, אלא אני אין באפשרותי לישב על כסאי בקדושא דסידרא" עכ"ל הק'.

ואחר מעשה עיינתי וחשבתי א"כ מדוע הוא יכול לישב בקדושת יוצר? ותירצתי לעצמי מטעם המבואר במג"א סי' נ"ט מס' הקנה דצריך לאומרה דוקא מיושב וע"כ הכריח את עצמו לישב, אך לאחר זמן ראיתי ל' הגר"א בפ"ל מגילת אסתר עה"פ ותקם אסתר ותעמוד לפני המלך זה קדושא דסידרא ע"י"ש, והוא רמז לענין עמידה בשעת אמירתה, וגם לשון 'ותקם' הוא מכוון על מאמר הגמ' אמאי קא מקיים עלמא אקדושא דסידרא, ומצאתי בתשו' הגאונים ש"ת סי' נ"ה לרב האי גאון וז"ל: וראינו בנוסח ירושלמי כל קדושות שמלאכי השרת מקדשין כך ישראל מקדשין, והאי יתירא מנהון להתקדש ישראל למטה בקדושה יתירה משום דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים ובקדושה זו מתקדשין ישראל בקדושתם, וקודם שמלאכי השרת יסתכלו אנו אומרים בלשון תרגום מפני שהם אינם נזקקין לתרגום, להם יש שתי קדושות בלבד ולנו שלש בהדא יתירה עכ"ל, וזהו סוד עמידת העולם על קדושא דסידרא.

ולפ"ז מובן מה שנענש ישעי' הנביא באמרו בתוך עם טמא שפתים אנכי יושב, כי אמר זה מיד שישמע קדושה מפי המלאכים כמבואר בפס' שם, והוא זמן שכלל ישראל צריכים ג"כ לומר קדושה כשם שמקדישים אותו בשמי מרום כסוד שיח שרפי קודש, מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה יחד, ותחת לומר קדושה אמר ישעי' אוי לי כי נדמית וכו' ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב, שכלל ישראל אינם ראויים ויכולים לומר קדושה, ולכך נענש טובא.

מכתב רבינו מרן שליט"א

למעמד סיום מס' שבת בשיעורו של הגרי"ב שרייבר שליט"א ראש ישיבת 'נתיב הדעת' בבית המדרש היכל אברהם - אהל יוסף בשכונת רמות פולין ירושלים עיה"ק

"להתחיל את היום בלימוד בעיון"

לכבוד ידידי ה', חבר תלמידי חכמים ויראי ה', השומרים לבוקר ונמנים בקביעות, בשקידה ובהתמדה, על השיעור היומי בסדר עמוד ליום, הנלמד בדיבוק חברים מקשיבים, בעיון ובהבנה, בבית המדרש היכל אברהם - אהל יוסף בשכונת רמות פולין, מפי ידידי הגאון הגדול המפו' לתהילה, רבי ישראל בונים שרייבר שליט"א, ראש ישיבת נתיב הדעת, בירושלים עיה"ק תובב"א.

הנני בברכה משמחת לב, לכבוד ההוא יומא טבא לרבנן, בסיום מסכתא שבת, כהררים בשערה תלויים הלכותיה, שנלמדה על ידכם במסגרת השיעור היומי, ובס"ד הושלמה בעיון ובבהירות. ומשכבר סיפרתי מה שאמר לי מו"ר מרן החזו"א זיע"א, דתיכף סמוך להשכמת הבוקר, קודם לתפילת שחרית, ללמוד איזשהו דבר, ובעיון דייקא. והדגיש לי, שלא בכביאות. אלא להתחיל את היום בלימוד בעיון. ורק לאחר מכן לילך להתפלל. ואשרי חלקכם בזה וכבא, בעמלכם ויגיעתכם בתורה בעיון בתחילת היום, קודם התפילה.

יה"ר שזכות התורה הקדושה תעמוד לכם לדורותיכם לרוב שמחה ונחת כל הימים, אשריכם בעולם הזה וטוב לכם לעולם הבא.

הכו"ח לכבוד התורה ועמליה

(-)

